

ԽՐԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՔԱՅՈՒՈՂ ՏԱՐԻՆ

Նոր Տարուան առիթով կը զգուշանանք պաշտօնական խօսքերէ, ինչպէս նաեւ ժամանակի իմացքին շուրջ ընթացիկ տեսութիւններէ, օրերը որոնք մեր երէկը կազմեցին և որոնք մեր վաղը պիտի ըլլան, լեցուն կը թուին ծանր մը տահոգութիւններէ աւելի դառն անակնկալներով։ Ո՛չ մարզարէ ոչ ալ ողբասաց կ'ուզենք ըլլալ, սակայն մարդկութեան առջեւ պարզուող մղձաւանջը կը շարունակէ մնալ սեւ, Երկու տարիներ անցան հաշտութենէն ի վեր, և սակայն սպասուած բարեքները պակսեցան կեանքին ամէնուրեք։ աւելին՝ հաշտութեան հաւանականութիւնները կը մռայլուին, կը թնջուկուին նորանոր տաքնապնդումով, և չյայտարարուած պատերազմը՝ Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի և Մայրագոյն Արեւելքի մէջ, Թող չըսուի թէ քաղաքակիրթ ժամանակները շատ քան պակսեցուցած են ոչ քաղաքակիրթ բարքերու անազորոյն սաստկութենէն։ Թէեւ պատերազմը դադրած՝ սակայն զոյգ չէ խաղաղութեան մեհեանին դուռը։ Ազգերու շահերն ու հետապնդումները այնպէս դասաւորուած են այսօր որ խաղաղութիւնը անվերապատանելի կը թուի։

Պատմութեան ընթացք տուող միտքերը կընան ամէն օր փոշի ցանել և ոսկի մշուշներ ստեղծել մարդոց նայուածքին առջեւ։ Իրողութիւնը այն է սակայն որ պատերազմի կիրճը օրէ օր աւելի ամեհի կը դառնայ կեանքի մէջ, վասնզի աշխարհի ճակատագիրը վարելու կանչուածներուն մէջ շատեր կան, որոնց սիրտերը մէյմէկ մեհեաններ կը թուին ըլլալ պատերազմի չաստուածին։

Այս անարկու իրականութեան առջեւ շուարած է Աւետարանի բարոյական ալ, և հրեշտակային օրհներգը, «Յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն», նորէն կը մնա բարձրութեանց մէջ օրօրուող եթերային աւաշ մը՝ որ չկրցաւ իջնել աշխարհի վրայ...։ Այսօր, դարձեալ չարագուշակ ամպը կը մթազնէ կեանքին բոլոր հորիզոնները, վարանքի մատնելով ամենէն յուսալից և պայծառ մտածողներն անգամ։ սակայն Նոր Տարուայ առաւօտը, Նոր յոյսերու արեւածագն է գերազանցապէս։ ամենէն վնասող հոգիներն անգամ անցեալի ու ներկայի տխուր կողմերը պահ մը մոռնալու պատրաստակամութեամբ պիտի սիրէին զիմաւորել զայն։

Ի վերջոյ մարդկային կեանքը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կերպարանք առնելը անոր ազնուազոյն ուժերուն, շնորհներուն, (ինչպէս աննշմար դարձուիլը անոր կործանարար բնազդներուն և կիրքերուն)։ Ու պէտք չէ մոռնալ թէ ամենքս ալ ի ծնէ օժտուած ենք այդ ուժերով։ Կ'ապրին միայն տեսական ու բարի դրժ կատարողները։ Աշխարհի համար յստակ է այսօր թէ՛ պատերազմը արեւն, արցունք և տիրապետութիւն է, իսկ խաղաղութիւնը՝ աղատութիւն, սէր և բարգաւաճում։ Պատերազմը պտուղն է մարդուն և եթէ կ'ուզէք անէծ-

քը երկնքի, իսկ խաղաղութիւնը օրհնութիւնը Յաւիտենականին՝ և միջոցը կեանքի մեծ իրազործումներուն :

Մեր ճակատագիրը կ'ուզէ որ սփիւռքը այս տաճնապնդում ծիրին մէջը տակաւին շարունակէ մնալ և դիմաւորել անոր կարելի անդրադարձումները : Բաղաքականութիւն չենք ընել, ոչ ալ Աստուծոյ բարձր պահպանութեան յանձնելով կը զոհանանք մարդկութեան ապագան : Ի վերջոյ Վերահսկող մարդկան կամք Աստուծոյ : Եթէ ապագան Աստուծոյ ձեռքին մէջ է, սակայն մարդիկն են անոր գործաւորները :

Սիրտերու քաղցրութիւն, միտքերու լայնութիւն, կիրքերու զգաստութիւն բոլոր ճակատներու վրայ, մեծագոյն ազգերէն մինչեւ խոնարհները՝ կեանքի այս մռայլէն և թոհուբոհէն շատ բան պիտի ղեկշէք : Այս բոլորին մէջ հայուն ճակատագիրը՝ աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, բոլոր երկինքներու տակ՝ դժուարութիւններու, պայքարի և անապահովութեանց շարաւ, յարուսթիւն մը եղած է և կը մնայ տակաւին : Հաստատական պայքարներ և չարանականական մեղադրանքներ կը շարունակեն մթազնել մեր կեանքը, որ այնքան պէտք ունի փոխադարձ հասկացողութեան, իրար կարեկցելու և սիրելու սեռն ու սերտ ու համերաշխ զգացումներուն : Իրարու գործը արգիլելու, դիւրար չէզոքացնելու և տապալելու համար վատնուած ուժերը, կորսուած պատենութիւնները եթէ գործածուէին մեր կեանքի կազմակերպութեան, պահպանման և ստեղծագործական թափին, մեզի պիտի շահեցնէին այն բոլորը՝ զոր շտրուեցաւ մեզի ունենալ անցնող քառորդ դարուն, հակառակ մեր պէտքին և փափաքներուն, և ատենց համար ազգովին ընդառաջուած գոհողութեանց :

Ինչ որ ալ մտածենք, ինչ կերպ ալ ջանանք և նիւթենք, հայ ժողովուրդին զերագոյն ճակատագիրը սփիւռքի մէջ չէ որ պիտի վճռուի : Դարեր ու դարեր երազեր ու պայքարեր ենք կտոր մը հողի և մեր սեպհական ածուին համար, մեր կորսուած հայրենիքը վերստանալու համար : Այժմ առաւել կամ նուազ գնինք այդ հայրենիքը, գիտնանք անոր արժէքը : Ճշմարիտ հայրենաւ սիրութիւնը վեր է ժամանակաւոր և պատահական ամէն կարգի իրադարձութիւններէ :

Չենք երթար առաջ այս ամենուն ետեւ պղտոր ու մութ հաշիւներ տեսնելու : Հայ ժողովուրդին և Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը հերձելու յետին նպատակներով : Մեր նիւթական և բարոյական գոյութիւնը ամէն օր հարկին տակն է լուրջ վտանգներու, և ատենը չէ բիւզանդական վէճերու ք երբ այնքան պէտք կայ ամփոփուելու, լրջանալու և իրարու հետ ըլլալու : Անթոյլատու և պնդանդութեամբ մթնոլորտ մը : Կը սնուցանէ կիրքերը ք կը կազմալուծէ բարեացակամութիւնները, կը զօրացնէ պառակտումները և կը քայքայէ միասնական և հաւաքական ոգին : Պարտինք ունենալ միշտ, և մանաւանդ այս օրերուն, այն կարելի տրամադրութիւնը, մարդկօրէն և հայօրէն անաշտութեամբ և պաշտօնական ընկելու և լուծելու մեր մտքին ու խղճին առջեւ, դրուած ազգային ու ժամանակի հարցերը : Պէտք չէ որ առիթ ըլլանք մեր ցեղային հաւաքական կորովը քայքայող արարքներու և անոր խղճմանքը պղտորող առիթներու :

Միւս կողմէն չենք հանգուրժեք որ անպատասխանատու նկատուելու չափ անկշիւ անձնաւորութիւններ միջամուկ ըլլան այդ կարգի հարցերու : Մէք մեզու

քի ու զրչի գործաւորները պէտք է զիտնան թէ «որոյ հոգւոյ» են, չարաչար չգործածելու համար հայ մտքին զէնքը հայուն դէմ: Երկրորդական հարցերու մէջ եղած կարծիքի տարբերութիւնները չեն կրնար խանգարել միեւնոյն նպատակին նուիրուած հոգիներուն համերաշխութիւնը, երբ անոնք համաձայն են էականին՝ այսինքն բուն սկզբունքին շուրջ: Ինքնաճանաչ հասարակութիւններու համար, վէճը սկզբունքին շուրջ չէ, այլ այն միջոցներուն և գործունէութեան՝ որոնց միջոցաւ կ'արտայայտուի սկզբունքը: Երբ միջնորդար կը լեցուի այսպիսի լուրջ և բարի տրամադրութիւններով, այսինքն երբ ողջմտութենէ միայն կ'առաջնորդուին բոլոր կողմերն ալ, փոխադարձ հասկացողութեան գետինը դիւրին կ'ըլլայ յարգարել: Կարծիքի տարբերութիւնները, եթէ շարունակեն մնալ իսկ, առաւելելն միջոցներու զանազանութիւն միայն կրնան յառաջ բերել, ու սիրտերը, սիրով լուսաւորուած, թէեւ տարբեր ճամբաներէ, բայց աւելի սերտ կերպով, կ'ուղղուին նոյն նպատակին:

Նոր Տարւոյ սեմին և առերեւոյթ խաղաղութեան մը ընդմէջէն մեր աչքին կը պարզուին չիոթ Եւրոպա մը, իր յառաջադրութիւններուն մէջ շուտաւ մտնողիկան, և տակաւ իր վրդովանքը հրաբուխի վերածող Արեւելքը: Հակառակ այս բոլորին սակայն, աշխարհը նորէն տրամադրի է հաւատալու թէ սպասուած խաղաղութիւնը պիտի գայ:

Պիտի ուզէինք որ աշխարհի չորս ծագերուն նետուած մեր ժողովուրդի բեկորները, այս օրերուն մանաւանդ, Ֆրանսիային՝ մերժմեծ պապերու նկարագրի ամենասրտապնդիչ գիծը, ողջմտութիւնը, պարզեցնող կարենալու համար այնպիսի գործունէութիւն մը՝ որ բոլորակողմբուն կնահատանքին միայն արժանանար: Արեւելքի մէջ մանաւանդ նոր կացութեան մը առկեւն է մեր ժողովուրդը, անծանօթ չեն մեզի պայմաններն ու ժողովուրդները այս երկիրներուն, ու մենք զիտենք թէ հոն ինչպէս կը ստեղծուին կնճիռները, թափ կ'առնեն զգացումները ու մանաւանդ ինչ միջոցներով կ'արտայայտեն իրենք զիրենք: Ունենանք մեր ժողովուրդի աւանդական իմաստութիւնը, որպէսզի փորձառութեան այդ սլաքը ոեւէ կողմէ աւելի կարենայ ցոյց տալ մեր սեպհական գոյութեան կողմը: Մեզ պատասպարող յիշեալ երկիրները նոր չէ որ զմեզ կ'առաջնորդեն նման հարցերու, մեր պատմութիւնը վկայ է թէ մենք միշտ կըրցած ենք լեզու ճարելու ուրիշներու հետ, և առանց բաժնուելու հասարակաց պարտականութիւններէն, պատասպարել զմեզ: Հայկական փոքր համայնքները ցրուած ի սփիւռս աշխարհի ու վիճակի չեն՝ մասնակի և նոյնիսկ ինքնուրոյն քաղաքականութիւններ վարելու: Պարտաւոր ենք նկատի ունենալ մէկէ աւելի կողմեր և ուժեր՝ ու անոնց փոխյարաբերութիւնները, և որքան հնարաւոր է, հեռու մնալ ուղղակի մեզի չվերաբերող հարցերուն ուէ չափով միջամուխ ըլլալէ:

Սփիւռքի մեզ հիւրընկալող բոլոր երկիրներէն մենք կը վայելենք առաւել կամ նուազ չափով համակրանք և զործի, մամուլի ու խօսքի ազատութիւն, սակայն չարաչար պէտք չէ գործածենք մեր նկատմամբ ցոյց տրուածը և մանաւանդ չըլլանք պատեհապաշտ, օրուան հովերուն առաջատար բանալու աստիճան, կամ խաղալիք այս կամ այն կողմի և զգացումի: Դարաւոր մեր փորձառութիւնը պէտք չէ թոյլ տայ մեզի այլ կերպ մտածելու և շարժելու, երբ հարցը կը վերաբերի մեր կեանքին, մեր պատւոյն և մեր այսօրուան ու վաղուան:

Պիտի ուզեինք նոյնպէս որ մեր ժողովուրդը չհեռանար իր պապերէն, և հաւատարիմ իր պատմութեան, շարունակէր իր աւանդութիւնը, յառաջ տանելու իր կրթական գործը, դարձնելու իր մամուլը և շարունակելու իր մտքին աշխատանքը և իր հոգեղէն կեանքը, ու անցեալի դասերէն փորձառու՝ դառնար ապագային վրայ աւելի քան յուսավառ:

Գտանհինգ տարի է որ մեր մտաւոր ու հոգեկան ձգտումներու արտայայտութիւնը եղող Հայ Մամուլը կը ծրագրէ, կը քարոզէ և կը պատգամէ, իբր թէ մեր կեանքին վերաբերեալ հարցերը, բայց մենք տակաւին կը թուի թէ չունինք ուղղութիւն, վասնզի չենք գիտեր թէ ինչ կ'ըսենք, իրարու ըսածը հերքելէ և իրարու արգելք ըլլալէն գատ: Չունինք տակաւին «մեր ամէն՝ բանէ վերջը, հասարակաց այն հոգեզինեալ կարգախօսը՝ որ ոսկի թելով մը առնչէր մեր հոգիները իրարու: Այդ պիտի ըլլար առաջին՝ և մեզմէ կախում ունեցող այն միակ պայմանը, որուն իրազործուած գետնին վրայ կեցած՝ պիտի կրնայինք ողջունել մեր բոլորէն ըղձազին երազուած, մեզմէ կապուած արդար ու հաւրագատ զգացումը Ամանորի:

Չունինք խոստումներ, ինչ որ ալ լինի քաղաքական աշխարհի վիճակը, նոր ծարին նորոգուող կեանքի խորհուրդն է որ կը բերէ մեզի և քաղցր ու մտերիմ բան մը կայ այս մտածումին մէջ, եթէ նոյնիսկ անիկա չբխի բախտորոշ երեւոյթներու դասաւորումէն:

Լուռ կ'անցնինք տարին սկսող հանդիսաւոր այս պահէն, մեր մէջ մեր զգացած բարոյական և հոգեկան այլ ապրումներէն: Շրջանն է, ինչպէս ըսինք մեր պապերուն գերագոյն առաքինութեան, ողջմտութեան և զգաստութեան: Ծանր կիրքերու սլաքներ կ'անցնին սփիւռքի բոլոր վառարաններէն, երբեմն շատ մօտէն նոյնիսկ, շահագրգռելով մեր գոյութիւնը: Մտիկ ընել մեր հոգիին գերագոյն մղումներուն որոնք դարերով գործեր են և պահպաներ մեր ժողովուրդը:

Ոչ մէկ ատեն Հայուն խելքը կանչուած է այնքան — անելիք — նկատի ունենալու՝ որքան այս օրերուն: